

DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2026\(143\)06](https://doi.org/10.31617/3.2026(143)06)
УДК 347.921:351

КРАВЧЕНКО Володимир

<https://orcid.org/0009-0004-9302-9036>

к. ю. н., доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права Державного торговельно-економічного університету

вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
v.kravchenko@knute.edu.ua

KRAVCHENKO Volodymyr

<https://orcid.org/0009-0004-9302-9036>

PhD (Law), Associate Professor at the Department of Administrative, Financial and Information Law State University of Trade and Economics

19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
v.kravchenko@knute.edu.ua

РЕАЛІЗАЦІЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Досліджено проблеми реалізації дискреційних повноважень органів публічної адміністрації в умовах реформування системи публічного управління й адаптації національного законодавства до європейських стандартів. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі адміністративного розсуду у прийнятті управлінських рішень та необхідністю забезпечення балансу між управлінською гнучкістю й принципами верховенства права. Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що проблеми реалізації дискреційних повноважень пов'язані не з самим існуванням інституту дискреції, а з недостатньою нормативною визначеністю її меж та відсутністю ефективних гарантій правомірного застосування. Методологічну основу роботи становлять системний, формально-юридичний та порівняльно-правовий методи, а також аналіз доктринальних підходів і нормативних джерел. У результаті дослідження обґрунтовано необхідність удосконалення нормотворчої техніки, конкретизації критеріїв прийняття рішень, посилення обов'язку мотивування адміністративних актів, розвитку сталої адміністративної практики та зміцнення судового контролю за межами дискреції. Доведено, що дискреційні повноваження мають розглядатися як юридично регламентована форма управлінської автономії, реалізація якої підлягає принципам пропорційності, рівності та правової визначеності. Отримані результати можуть бути використані при вдосконаленні адміністративного законодавства та правозастосовної практики.

Ключові слова: дискреційні повноваження, адміністративний розсуд, верховенство права, пропорційність, публічне адміністрування, судовий контроль.

JEL Classification: K23, K40, H83, K10, K38.

IMPLEMENTATION OF DISCRETIONARY POWERS IN THE FIELD OF PUBLIC ADMINISTRATION

The problems of implementing the discretionary powers by public administration authorities in the context of reforming the public governance system and adapting national legislation to European standards have been studied. The relevance of the topic is driven by the increasing role of administrative discretion in decision-making management and the need to ensure a balance between managerial flexibility and the principles of the rule of law. The research hypothesis is based on the assumption that the challenges in exercising discretionary powers are not related to the existence of the discretion institution itself, but to the insufficient regulatory definition of its boundaries and the lack of effective guarantees for its lawful application. The methodological framework of the study includes systemic analysis, formal legal and comparative legal methods, as well as the examination of doctrinal approaches and regulatory sources. As a result of the study, the necessity of improving legislative drafting techniques, specifying decision-making criteria, strengthening the obligation to justify the administrative acts, developing consistent administrative practice, and enhancing judicial control over the discretionary limits has been substantiated. It has been proven that discretionary powers should be considered as a legally regulated form of administrative autonomy, the exercise of which is subject to the principles of proportionality, equality and legal certainty. The obtained results may be used for further improvement of administrative legislation and law enforcement practice.

Keywords: discretionary powers, administrative discretion, rule of law, proportionality, public administration, judicial review.

Copyright © 2026. Автор(и). Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах ліцензії [Creative Commons Attribution License 4.0 \(CC-BY\) Міжнародна ліцензія](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Вступ

У сучасних умовах реформування публічного управління й адаптації національної правової системи до європейських стандартів особливої ваги набуває інститут дискреційних повноважень органів публічної адміністрації. Ускладнення суспільних відносин, динамічність управлінських процесів, поява нових сфер регулювання та обмеженість можливостей законодавця детально передбачити всі варіанти розвитку подій об'єктивно зумовлюють необхідність надання адміністративним органам певної свободи у прийнятті рішень. Саме дискреція виступає правовим механізмом, що забезпечує гнучкість управління, індивідуалізацію адміністративних актів та оперативність реагування держави на змінні соціальні виклики. Водночас дискреційні повноваження не можуть розглядатися як необмежена свобода волевиявлення посадової особи, оскільки їх реалізація відбувається виключно в межах компетенції, визначеної законом, та підпорядковується принципам верховенства права, пропорційності, рівності й правової визначеності.

Проблематика дискреційних повноважень посідає важливе місце в сучасній юридичній науці та розглядається як у вітчизняній, так і зарубіжній доктрині. В адміністративно-правових дослідженнях питання дискреції вивчали Авер'янов (1998), Барабаш (2007), Смокович (2015), аспекти співвідношення дискреції та верховенства права аналізував Венгер (2016) та інші науковці. У їхніх працях розкрито сутність адміністративного розсуду, визначено його ознаки, окреслено межі та форми судового контролю. Водночас питання комплексного осмислення проблем реалізації дискреційних повноважень у контексті сучасних управлінських трансформацій та європейських стандартів залишається дискусійним і потребує подальшого теоретичного узагальнення.

Метою статті є комплексний аналіз правової природи дискреційних повноважень у сфері публічного адміністрування, визначення особливостей їх реалізації та обґрунтування напрямів удосконалення правових механізмів запобігання зловживанням адміністративним розсудом. Для досягнення поставленої мети в роботі проаналізовано доктринальні підходи до розуміння дискреції, систематизовано її основні види й ознаки, досліджено проблемні аспекти практичного застосування та окреслено можливі шляхи їх подолання.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, зокрема аналіз і синтез, системний підхід, формально-юридичний та порівняльно-правовий методи, що дали змогу всебічно розкрити сутність дискреційних повноважень і визначити їх місце в механізмі публічного управління.

Інформаційною основою слугували нормативно-правові акти України, що регулюють здійснення дискреційних повноважень органами публічної адміністрації (Конституція України, закони України, підзаконні нормативні акти, акти органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування), судова практика адміністративних судів щодо оскарження

рішень суб'єктів владних повноважень, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників у сфері адміністративного права та публічного адміністрування. Додатково використано матеріали офіційних звітів органів державної влади, аналітичні публікації та узагальнення практики застосування адміністративного законодавства.

Опрацювання зібраної інформації здійснювалося шляхом систематизації нормативних положень, що визначають межі й умови реалізації дискреційних повноважень, а також узагальнення адміністративної та судової практики їх застосування. На основі аналізу правових норм і практики їх реалізації виокремлено типові проблеми використання дискреції в діяльності суб'єктів публічної адміністрації, зокрема питання перевищення дискреційних повноважень, їх недостатньої правової визначеності та ризиків зловживання. Подальший аналіз передбачав співвіднесення виявлених проблем із принципами верховенства права, належного врядування й адміністративної підзвітності, що дало змогу сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання.

Перевірка заявленої гіпотези здійснювалася в кілька послідовних етапів. На першому етапі сформульовано припущення про те, що наявні проблеми реалізації дискреційних повноважень у сфері публічного адміністрування значною мірою зумовлені недостатньою визначеністю нормативних меж дискреції та відсутністю ефективних механізмів контролю за її здійсненням. На другому проведено аналіз чинного законодавства з метою виявлення норм, що регламентують дискреційні повноваження суб'єктів владних повноважень, та оцінки ступеня їхньої правової визначеності. Третій етап полягав у вивченні практики застосування відповідних норм через аналіз рішень адміністративних судів, що дозволило встановити типові ситуації виникнення спорів щодо реалізації дискреції. На четвертому етапі отримані результати зіставлено з теоретичними підходами до розуміння дискреційних повноважень у науковій літературі. За результатами такого зіставлення гіпотезу уточнено шляхом конкретизації чинників, що впливають на ефективність реалізації дискреції, та визначення можливих напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання.

Проведене дослідження має певні обмеження. По-перше, аналіз зосереджувався переважно на нормативно-правових актах і судовій практиці України, що обмежує можливість повного порівняння з міжнародними моделями реалізації дискреційних повноважень. По-друге, дослідження охоплює узагальнені приклади адміністративної практики, тоді як окремі специфічні галузі публічного адміністрування можуть мати власні особливості реалізації дискреції. По-третє, швидка зміна законодавства у сфері публічного управління може зумовлювати необхідність подальшого уточнення окремих висновків і пропозицій. Водночас зазначені обмеження не зменшують наукової цінності отриманих результатів, які можуть бути використані як основа для

подальших досліджень та удосконалення адміністративно-правового регулювання дискреційних повноважень.

Основна частина статті структурована відповідно до логіки дослідження: спочатку розкрито теоретичні засади розуміння дискреції та адміністративного розсуду, далі проаналізовано проблеми їх реалізації у практиці публічного адміністрування, після чого запропоновано напрями вдосконалення нормативного та інституційного забезпечення здійснення дискреційних повноважень.

Виклад основного матеріалу передбачає розкриття теми наукової статті шляхом визначення поняття дискреційних повноважень; розкриття змісту і підходів адміністративного розсуду у правовій доктрині; розкриття нормативних та інституційних аспектів забезпечення правомірної реалізації дискреційних повноважень.

1. Поняття дискреційних повноважень

У правовій доктрині держав Європейського Союзу дискреція розуміється як розсуд, що здійснюється в межах компетенції суб'єкта владних повноважень, передбачений і водночас обмежений законом. Вона не є свавіллям, а виступає формою реалізації наданої законом свободи вибору між декількома правомірними альтернативами. Етимологічно термін походить від латинського "*discretion*" – розподіл, відокремлення (Бесел, 2005, с. 750), що вказує на здатність відмежувати належний варіант поведінки. У французькому варіанті "*discretionnaire*" означає "той, що залежить від власного розсуду" (Бабка, 2017, с. 34), а в англійській традиції "*discretion*" пов'язується із "здоровим глуздом" та свободою розсуду (Ковбасюк, 2011, с. 236). Отже, навіть лексичний аналіз демонструє поєднання раціонального (інтелектуального) та вольового елементів у змісті цього поняття.

У науковій літературі дискреція нерозривно пов'язується з категорією адміністративного розсуду як способу реалізації компетенції суб'єкта публічної влади. Барабаш (2007, с. 51) характеризує розсуд через дві складові: вольову – як намір діяти відповідно до прийнятого рішення та готовність докласти зусиль для його реалізації, та інтелектуальну (морально-правову) – як використання повноважень "за здоровим глуздом", з урахуванням правового припису та конкретних життєвих обставин. Такий підхід акцентує увагу на внутрішній відповідальності суб'єкта владних повноважень і необхідності поєднання юридичної форми з морально-ціннісним змістом.

Смокович (2015, с. 12) визначає дискреційні повноваження як встановлені законом права та обов'язки суб'єктів владних повноважень, що реалізуються шляхом адміністративного розсуду при прийнятті рішень, за умови дотримання рівня верховенства права. У цьому визначенні ключовим є підкреслення нормативної природи дискреції: вона не існує поза законом і не може суперечити його меті. Натомість інші науковці

наголошують, що дискреція – це право органу діяти на власний розсуд у межах компетенції без попереднього погодження з іншими суб'єктами (Бааджи, 2016, с. 141; Венгер, 2016, с. 39; Грінь, 2014, с. 98), тобто йдеться про автономність прийняття управлінських рішень у рамках закону.

Своєю чергою, Авер'янов (1998, с. 231) стверджує, що дискреційна влада є особливим способом реалізації публічної влади, за якого відповідний суб'єкт владних повноважень, орган чи посадова особа, застосовує надані йому законом повноваження на власний розсуд, не потребуючи узгодження своїх рішень або дій з іншими суб'єктами влади. Такий підхід акцентує увагу на автономності суб'єкта владних повноважень у межах визначеної компетенції, підкреслюючи, що дискреція виступає не відхиленням від закону, а формою його реалізації, коли правова норма допускає альтернативність управлінських рішень.

Відповідно до Методології проведення антикорупційної експертизи, затвердженої наказом Міністерства юстиції України № 1395/5 (2017, 24 квітня), дискреційні повноваження – це сукупність прав та обов'язків органів державної влади й органів місцевого самоврядування, що передбачають можливість обрати на власний розсуд один із варіантів управлінських рішень, визначених нормативно-правовим актом або його проектом. Це визначення важливе тим, що воно прямо пов'язує дискрецію з потенційними корупційними ризиками та необхідністю нормативного контролю за її межами.

На європейському рівні концепція дискреційних повноважень отримала розвиток у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R (80) 2 від 11 березня 1980 року, відповідно до якої дискреція означає надання адміністративному органу певної свободи у виборі одного з кількох законних рішень. Водночас встановлюються чіткі вимоги: реалізація дискреції повинна відповідати меті її надання, бути об'єктивною, неупередженою, недискримінаційною, пропорційною та здійснюватися у розумні строки (*Recommendation No. R (80) 2, 1980*). Отже, європейський підхід виходить із того, що дискреція є допустимою лише за умови суворого дотримання принципів правової держави. Проте сама по собі декларація про необхідність дотримання цих принципів не усуває ризику трансформації дискреційного розсуду у свавілля. Вирішальним стає питання про те, як принципи правової держави інституціоналізуються в механізмі реалізації дискреційних повноважень. Передусім ідеться про принцип правової визначеності, який вимагає, щоб межі дискреції були нормативно окреслені достатньо чітко, а критерії її здійснення були передбачуваними для адресатів адміністративних рішень. Наявність оціночних понять або відкритих формулювань не виключає дискреції, однак зобов'язує адміністративний орган обґрунтовувати, як конкретне рішення відповідає меті норми та загальним засадам права. Саме мотивування рішення виступає первинним запобіжником проти свавілля, оскільки переводить внутрішній розсуд у площину раціонально перевіреної аргументації. Не менш значущим є принцип пропорційності,

що передбачає трискладову перевірку адміністративного рішення: придатність обраного заходу для досягнення легітимної мети, необхідність його застосування (відсутність менш обтяжливих альтернатив) та співмірність втручання у права особи із суспільною метою. Саме пропорційність трансформує дискрецію із суб'єктивного вибору у структурований юридичний процес оцінювання, що підлягає зовнішньому контролю. Принцип рівності та заборони дискримінації також відіграє ключову роль, оскільки дискреційне рішення повинно бути узгодженим із попередньою адміністративною практикою або ж містити переконливе обґрунтування відступу від неї. Непослідовність у застосуванні норм права без належного пояснення може свідчити про зловживання розсудом. Важливим гарантійним елементом виступає судовий контроль за реалізацією дискреційних повноважень. Суд не підміняє адміністративний орган у виборі рішення, однак перевіряє дотримання меж компетенції, відповідність меті надання повноваження, обґрунтованість та пропорційність втручання. Отже, дискреція не є зоною, "вільною від права", а функціонує в межах правового простору, де кожне рішення має бути юридично виправданим. Відповідно, недопущення свавілля при застосуванні дискреційних повноважень забезпечується не обмеженням самого інституту дискреції, а формуванням комплексної системи правових гарантій: нормативної визначеності, обов'язку мотивування, дотримання принципу пропорційності, забезпечення рівності та ефективного судового контролю. Саме за таких умов адміністративний розсуд перетворюється на інструмент реалізації публічного інтересу, а не на механізм суб'єктивного волевиявлення посадової особи.

2. Адміністративний розсуд у правовій доктрині: зміст і підходи

Як зазначено вище, відповідно до природи дискреційних повноважень їх реалізація невіддільна від категорії адміністративного розсуду як внутрішнього механізму здійснення публічно-владної компетенції. У науковій доктрині простежується декілька підходів до розуміння адміністративного розсуду. Зокрема, його трактують як право посадової особи самостійно визначати доцільність управлінського рішення в межах закону (Кучерявенко, 2017, с. 38); як процес пошуку найбільш оптимального рішення у встановлених правових межах (Матчук, 2022, с. 260); а також як результат інтелектуальної діяльності суб'єкта, що виражається у прийнятті юридично значущого рішення (Смокович, 2015, с. 10). Кожен із цих підходів відображає окремий аспект явища розсуду, а саме: нормативний, процедурний або результативний.

У цьому підході акцентується на тому, що розсуд не є довільною поведінкою посадової особи, а виступає юридично зумовленою формою реалізації компетенції.

Подібну ідею висловлює Бребан (1992, с. 183), який розглядає дискреційні повноваження як надання адміністрації певного простору для оцінювання ситуації та вибору варіанту поведінки, включно з можливістю діяти або утримуватися від дії, за умови дотримання вимог законності. Отже, свобода вибору в межах дискреції не означає свободи від права, а передбачає юридичну відповідальність за здійснений вибір.

Вочевидь, *адміністративний розсуд доцільно розглядати комплексно, по-перше, як поєднання права на вибір, процесу його здійснення, по-друге, як юридично оформлений результат.* Такий інтегративний підхід дозволяє повніше відобразити природу дискреційних повноважень як особливого виду владної компетенції.

Водночас відповідно до дискреційних повноважень суб'єкт публічної адміністрації не лише має право обирати варіант поведінки, але й зобов'язаний діяти в межах закону та з урахуванням мети надання відповідної компетенції. Саме обов'язок дотримання принципів пропорційності, рівності, розумності та правової визначеності відмежовує адміністративний розсуд від свавілля. Якщо ж правова норма передбачає лише один можливий варіант рішення, то мова вже йде не про дискрецію, а про імперативне виконання встановленого обов'язку.

3. Особливості класифікації адміністративного розсуду

Адміністративний розсуд у теорії адміністративного права класифікується за різними критеріями залежно від характеру повноваження, способу його реалізації та змісту правової норми. Узагальнюючи наукові підходи, можна виокремити декілька основних видів адміністративного розсуду.

Передусім, залежно від характеру правового регулювання, розрізняють імперативний, диспозитивний та інтерпретаційний розсуд. Імперативний розсуд має місце тоді, коли норма права передбачає декілька можливих варіантів рішення, але встановлює для них чіткі межі; суб'єкт публічної адміністрації здійснює вибір серед передбачених законом альтернатив. Диспозитивний розсуд передбачає ширший простір для визначення способу реалізації наданих повноважень, зокрема щодо порядку, форми чи засобів досягнення публічної мети. Інтерпретаційний розсуд проявляється у процесі тлумачення оціночних понять або відкритих формулювань правової норми, коли адміністративний орган конкретизує зміст таких категорій, як "може", "доцільно", "у виняткових випадках" тощо.

За змістом дискреційної діяльності виділяють розсуд щодо рішення, розсуд щодо способу дії та розсуд щодо наслідків. У першому випадку орган вирішує, чи приймати рішення взагалі; у другому – орган визначає спосіб реалізації повноваження; у третьому – обирає правові наслідки, зокрема вид або міру адміністративного впливу.

У доктрині також виокремлюють розсуд залежно від стадії правозастосування: розсуд при встановленні фактичних обставин справи; розсуд при юридичній кваліфікації; розсуд при визначенні міри адміністративного реагування. Такий підхід дозволяє продемонструвати, що дискреція не зводиться лише до фінального етапу ухвалення рішення, а пронизує весь процес адміністративної діяльності: від з'ясування фактичних даних до визначення правових наслідків.

Крім того, адміністративний розсуд може класифікуватися за обсягом свободи вибору як обмежений, коли межі варіантів поведінки чітко визначені законом, та відносно широкий, коли нормативне регулювання містить оціночні поняття або відкриті переліки, що розширюють простір управлінської оцінки.

Наведені підходи до класифікації адміністративного розсуду свідчать про його багатовимірний характер та складність правової природи. Залежно від стадії реалізації компетенції та обсягу наданої свободи вибору дискреція може набувати різного змістового наповнення, однак у будь-якому випадку вона залишається інструментом реалізації владних повноважень у межах правового поля.

Отже, дискреційні повноваження виступають формою юридично регламентованої управлінської автономії, що поєднує свободу вибору з обов'язком правової аргументації та підконтрольністю судовому нагляду, забезпечуючи баланс між ефективністю публічного управління та гарантіями захисту прав і свобод людини.

4. Нормативні та інституційні аспекти забезпечення правомірної реалізації дискреційних повноважень

Попри нормативну визначеність і доктринальну розробленість інституту адміністративного розсуду, його практична реалізація супроводжується низкою системних проблем. Саме у площині застосування дискреційних повноважень найчастіше виникає напруження між управлінською доцільністю та правовою визначеністю, між свободою адміністративного вибору і гарантіями захисту прав особи.

Однією з ключових проблем є нечіткість законодавчого формулювання меж дискреції. Використання оціночних понять, відкритих переліків або розмитих критеріїв ("може", "у виняткових випадках", "з урахуванням доцільності") створює ризик різнотлумачення та непослідовної практики. Вирішення зазначеної проблеми потребує системного вдосконалення нормотворчої техніки на рівні формулювання дискреційних норм. Насамперед доцільним, як видається, є нормативне закріплення чітких критеріїв прийняття рішення у випадках, коли закон надає органу публічної адміністрації можливість вибору. Такі критерії повинні мати визначений зміст і бути пов'язаними з метою надання повноваження, що дозволить звузити межі довільного тлумачення. Наприклад, у нормах, що містять формулювання на кшталт "може" або

"за наявності підстав", доцільно конкретизувати перелік юридично значущих обставин, які підлягають обов'язковому врахуванню під час прийняття рішення, а також визначити їх співвідношення між собою. Необхідним також є чітке нормативне встановлення процедурних гарантій реалізації дискреції. Йдеться про обов'язковість фіксації фактичних обставин справи, проведення їх правової оцінки, забезпечення права заінтересованої особи бути вислуханою, а також визначення чітких строків ухвалення рішення. Процедурна формалізація процесу здійснення розсуду зменшує ризик суб'єктивізму та сприяє підвищенню передбачуваності адміністративної діяльності. Особливої уваги потребує нормативне закріплення розширеного обов'язку мотивування адміністративних актів, прийнятих на підставі дискреційних повноважень. Законодавство має прямо передбачати, що у разі реалізації дискреції орган зобов'язаний зазначити мету, якої він прагне досягти, обставини, що були враховані, аргументи на користь обраного варіанту та причини відхилення альтернативних рішень. Такий підхід дозволяє перевести дискрецію з площини внутрішнього переконання посадової особи у сферу раціонально перевірюваної юридичної аргументації, що є необхідною умовою ефективного судового контролю. Крім того, доцільним є запровадження вимоги щодо оцінки пропорційності адміністративного втручання у випадках, коли дискреційне рішення зачіпає права та свободи особи. Законодавець може встановити обов'язок адміністративного органу окремо обґрунтовувати відповідність прийнятого рішення критеріям необхідності, співмірності й обґрунтованості. Така конструкція дасть змогу інтегрувати принцип пропорційності безпосередньо в механізм реалізації дискреційних повноважень.

Другою суттєвою проблемою є ризик зловживання дискрецією або її формального використання без належного обґрунтування. Нерідко дискреційне повноваження сприймається як "вільний простір" для суб'єктивної оцінки без достатнього врахування принципу пропорційності чи балансу публічних і приватних інтересів. Ефективним механізмом запобігання цьому виступає обов'язковість мотивування рішення з детальним викладом фактичних підстав, юридичних аргументів та поясненням, чому обраний варіант є найбільш обґрунтованим у конкретній ситуації.

Третьою проблемою є неоднорідність адміністративної практики та відсутність послідовності в застосуванні дискреційних норм. Вирішення цієї проблеми пов'язане передусім із формуванням сталої та послідовної адміністративної практики, що забезпечує однакове застосування дискреційних норм у подібних фактичних обставинах. Відсутність єдиних підходів до реалізації розсуду породжує нерівність у правозастосуванні та знижує рівень правової визначеності. Тому доцільним є запровадження внутрішніх стандартів діяльності органів публічної адміністрації, які б містили алгоритми прийняття рішень, типові критерії оцінювання фактичних обставин та орієнтовні моделі

аргументації. Такі стандарти не повинні обмежувати законну свободу розсуду, однак мають забезпечувати його системність і передбачуваність. Розроблення методичних рекомендацій для суб'єктів публічної адміністрації має базуватися на аналізі судової практики, узагальненні типових помилок та визначенні допустимих меж тлумачення оціночних понять. Важливо, щоб такі рекомендації були спрямовані не лише на уніфікацію підходів, але й на підвищення рівня правової культури посадових осіб, зокрема в частині дотримання принципу пропорційності, обґрунтованості та недискримінації. Водночас ключову роль у визначенні меж дискреційних повноважень відіграють суди адміністративної юрисдикції. Саме через формування правових позицій, які деталізують зміст принципів законності, пропорційності й обґрунтованості, судова практика конкретизує допустимі межі розсуду. У подальшій науковій діяльності автор обов'язково приділить окрему увагу дослідженню практики Європейського суду з прав людини щодо меж реалізації дискреційних повноважень, стандартів належного адміністративного провадження, принципу правової визначеності та вимог до обґрунтування рішень суб'єктів публічної адміністрації. Таке дослідження сприятиме глибшому розумінню європейських стандартів контролю за адміністративним розсудом і виробленню пропозицій щодо їх належної імплементації в українське адміністративне право. Судовий контроль у цій сфері не підміняє адміністративний орган у здійсненні вибору, однак перевіряє, чи не вийшов він за межі наданої компетенції, чи врахував релевантні обставини, чи не допустив зловживання владою або дискримінаційного підходу.

Четвертою знаковою проблемою вдосконалення механізму реалізації дискреційних повноважень є впровадження дієвих антикорупційних інструментів, насамперед антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, що містять дискреційні приписи. Такий підхід прямо узгоджується зі ст. 55 Закону України "Про запобігання корупції" (2014), відповідно до якої антикорупційна експертиза проводиться з метою виявлення в чинних нормативно-правових актах і проєктах нормативно-правових актів факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних чи пов'язаних із корупцією правопорушень, а також підготовки рекомендацій щодо їх усунення. Саме тому дискреція, якщо вона сформульована без належних меж, критеріїв і процедурних запобіжників, має розглядатися як потенційне джерело корупціогенності, оскільки надмірна або невизначена свобода адміністративного вибору підвищує ризик суб'єктивного впливу на зміст рішення.

З огляду на це антикорупційна експертиза повинна бути спрямована не лише на виявлення очевидних корупціогенних факторів, а й на спеціальний аналіз дискреційних формулювань. Методологія проведення антикорупційної експертизи Національного агентства з питань запобігання корупції (2023) трактує дискреційні повноваження як можливість на власний розсуд визначати повністю або частково зміст

чи обсяг рішення або обирати один із кількох варіантів рішень, передбачених проектом акта; водночас корупціогенним фактором визнаються положення, які самостійно чи в поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень. У цьому контексті предметом перевірки мають ставати насамперед норми з оціночними поняттями без конкретних критеріїв застосування, відкритими переліками підстав для прийняття рішень, відсутністю обов'язку мотивування або альтернативністю рішень без визначених меж вибору. Виявлення таких конструкцій відповідає меті антикорупційної експертизи та дає змогу своєчасно усувати ризики зловживання владними повноваженнями ще на стадії нормопроекування.

Інституційно цей механізм також узгоджується із законодавчою моделлю розподілу повноважень: за ст. 55 Закону України "Про запобігання корупції" обов'язкова антикорупційна експертиза здійснюється Міністерством юстиції України, тоді як Національне агентство з питань запобігання корупції проводить антикорупційну експертизу окремих проектів актів, внесених на розгляд Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України, і здійснює моніторинг актів законодавства та проектів актів на предмет виявлення корупціогенних норм (Закон України "Про запобігання корупції", 2014). При цьому результати такої експертизи оформлюються у висновку, який має містити конкретні положення проекту акта, що визнаються корупціогенними, належне обґрунтування відповідного висновку, прогноз можливих негативних наслідків реалізації таких положень і рекомендації щодо їх усунення. Це підсилює аргумент на користь того, що дискреційні норми повинні оцінюватися не абстрактно, а через чітку процедуру юридичної й антикорупційної верифікації.

Водночас вимогу щодо обов'язкового обґрунтування розробниками проектів нормативно-правових актів необхідності включення дискреційних положень, пояснення їх мети, меж застосування та потенційних корупційних ризиків доцільно формулювати як пропозицію щодо подальшого вдосконалення законодавства. Закон України "Про запобігання корупції" прямо не встановлює такого обов'язку, однак ця ідея повністю відповідає призначенню ст. 55 Закону та логіці Методології НАЗК, яка орієнтує антикорупційну експертизу на виявлення й усунення корупціогенних факторів, у тому числі пов'язаних із надмірною дискрецією. Саме тому, як вбачається, доцільним є поєднання антикорупційної експертизи з подальшим моніторингом правозастосовної практики, що дозволяє оцінювати, чи не трансформуються дискреційні норми у практику вибіркового або необґрунтованого адміністративного розсуду. Такий підхід забезпечує не лише превентивний, а й коригувальний характер антикорупційного механізму (Термінологія законодавства, б. д.), оскільки дає змогу усувати виявлені корупціогенні чинники та запобігати їх повторному виникненню.

Висновки

Отже, реалізація дискреційних повноважень є необхідною умовою ефективного функціонування публічного адміністрування, однак потребує чітких правових орієнтирів та інституційних гарантій. Проблематика полягає не в самому існуванні адміністративного розсуду, а у визначенні його меж та забезпеченні належного контролю за їх дотриманням.

Забезпечення правомірності дискреції можливе через підвищення якості нормативного регулювання, послідовність адміністративної практики, належне мотивування рішень та ефективний судовий нагляд. Лише за умови поєднання управлінської гнучкості з принципами правової держави дискреційні повноваження виконуватимуть свою функцію інструменту справедливого та збалансованого публічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

Braibant, G. (1992). <i>Le droit administratif français</i> . Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques; Éditions Dalloz.	Braibant, G. (1992). <i>French administrative law</i> . Presses of the National Foundation of Political Science; Dalloz Publishing House.
Recommendation No. R (80) 2 of the Committee of Ministers to Member States concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities. (1980). https://rm.coe.int/16804f22ae	
Авер'янов, В. Б. (1998). Дискреція. У Ю. С. Шемшученко (Ред.), <i>Юридична енциклопедія</i> (Т. 2: Д–Й). Українська енциклопедія.	Averianov, V. B. (1998). Discretion. In Yu. S. Shems-huchenko (Ed.), <i>Legal Encyclopedia</i> (Vol. 2). Ukrainian Encyclopedia.
Бааджи, Н. А. (2016). Гарантії законності застосування адміністративного розсуду в діяльності органів публічної адміністрації. <i>Південноукраїнський правничий часопис</i> , (1), 140–143.	Baadzhi, N. A. (2016). Guarantees of legality of the application of administrative discretion in the activities of public administration bodies. <i>South Ukrainian Law Journal</i> , (1), 140–143.
Бабка, В. Л., & Шумило, М. М. (Уклад.); Киридон, А. М. (Ред.). (2017). <i>Велика українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку "Юридичні науки"</i> . Енциклопедичне видавництво.	Babka, V. L., & Shumylo, M. M. (Comp.); Kyrydon, A. M. (Ed.). (2017). <i>The Great Ukrainian Encyclopedia. Thematic register of entries in the field of legal sciences</i> . Encyclopedic Publishing House.
Барабаш, Ю. Г. (2007). Дискреційні повноваження вищих органів влади: правова природа та умови ефективного застосування. <i>Університетські наукові записки</i> , 4(24), 49–54.	Barabash, Yu. H. (2007). Discretionary powers of higher authorities: legal nature and conditions of effective application. <i>University Scientific Notes</i> , 4(24), 49–54.
Бесел, В. Т. (ред.). (2005). <i>Великий тлумачний словник сучасної української мови</i> . ВТФ "Перун".	Besel, V. T. (Ed.). (2005). <i>Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language</i> . "Perun" Publishing House
Венгер, В. М. (2016). Межі адміністративної дискреції: проблеми визначення. <i>Наукові записки НаУКМА. Серія: Юридичні науки</i> , (181), 38–42.	Venger, V. M. (2016). Limits of administrative discretion: problems of definition. <i>Scientific notes of NaUKMA. Series: Legal Sciences</i> (181), 38–42.
Грін, А. А. (2014). Дискреція як особливий елемент повноважень органів виконавчої влади. <i>Часопис Київського університету права</i> , (3), 97–99.	Hrin, A. A. (2014). Discretion as a special element of the powers of executive authorities. <i>Journal of the Kyiv University of Law</i> , (3), 97–99.
Закон України "Про запобігання корупції" № 1700-VII (2014, 14 жовтня). <i>Відомості Верховної Ради України</i> , (49), ст. 2056.	Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" No. 1700-VII (2014, October 14). <i>Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine</i> , (49), Art. 2056.
Ковбасюк, Ю. В. (Ред.). (2011). <i>Енциклопедія державного управління</i> (Т. 1: Теорія державного управління). НАДУ.	Kovbasiuk, Yu. V. (Ed.). (2011). <i>Encyclopedia of Public Administration</i> (Vol. 1: Theory of Public Administration). NAPA.

Красовська, Д. А. (2020). Проблемні питання застосування дискреційних повноважень Національного банку України в процесі ліквідації банків. <i>Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ</i> , 2(115), 103–111.	Krasovska, D. A. (2020). Problematic issues of the application of discretionary powers of the National Bank of Ukraine in the process of bank liquidation. <i>Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs</i> , 2(115), 103–111.
Кучерявенко, М. П. (2017). Особливості розсуду в податково-правовому регулюванні. <i>Juridical Science</i> , 1(1), 37–41.	Kucheriavenko, M. P. (2017). Peculiarities of discretion in tax law regulation. <i>Juridical Science</i> , 1(1), 37–41.
Матчук, С. В. (2022). Теоретико-правовий аналіз поняття адміністративного розсуду та його ознак. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i> , (4), 260–262.	Matchuk, S. V. (2022). Theoretical and legal analysis of the concept of administrative discretion and its features. <i>Juridical Scientific Electronic Journal</i> , (4), 260–262.
Наказ Міністерства юстиції України "Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи" № 1395/5 (2017, 24 квітня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17	Order of the Ministry of Justice of Ukraine "On Approval of the Methodology for Conducting Anti-corruption Expertise" No. 1395/5 (2017, April 24). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17
Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції "Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції" № 109/23 (2023, 18 травня). https://zakon.rada.gov.ua/go/v0109884-23	Order of the national agency on corruption prevention "On approval of the methodology for conducting anti-corruption decision-making expertise by the national agency on corruption prevention" No. 109/23 (2023, May 18). https://zakon.rada.gov.ua/go/v0109884-23
Смокович, М. І. (2015). Дискреційні повноваження органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в аспекті обрання способу захисту порушеного права особи. <i>Вісник Вищого адміністративного суду України</i> , (4), 3–14.	Smokovych, M. I. (2015). Discretionary powers of executive authorities and local self-government in choosing a method of protecting a violated right. <i>Bulletin of the High Administrative Court of Ukraine</i> , (4), 3–14.
Термінологія законодавства. (б. д.). Термін "Коригувальний захід". https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/13524	Legal Terminology. (n.d.). Term "Corrective measure". https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/13524

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що не має фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не має відносин з державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автор працює в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів і редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Автор не отримував прямого фінансування для цього дослідження.

Кравченко, В. (2026). Реалізація дискреційних повноважень у сфері публічного адміністрування. *Ius Modernum*, 2(143), 82–94. [https://doi.org/10.31617/3.2026\(143\)06](https://doi.org/10.31617/3.2026(143)06)

Надійшла до редакції 05.02.2026.
Отримано після доопрацювання 18.03.2026.
Прийнято до друку 24.04.2026.
Публікація онлайн 19.06.2026.